

Financiranje ruralnog turizma iz sredstava EU fondova

Semberović, Snežana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:738813>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-03**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Snežana Semberović

**FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA IZ SREDSTAVA EU
FONDOVA**

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Snežana Semberović

**FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA IZ SREDSTAVA EU
FONDOVA**

Završni rad

Kolegij: Razvoj EU projekata

JMBAG: 0010233246

e-mail: ssemberovic@efos.hr snezana.semberovic1@gmail.com

Mentor: prof. dr. sc. Anamarija Delić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and Business in Osijek

University Undergraduate Study Programme Economics and Business

Snežana Semberović

FINANCING OF RURAL TOURISM FROM EU FUNDS

Final paper

Osijek, 2024.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Snežana Semberović

JMBAG: 0010233246

OIB: 22669964157

e-mail za kontakt: snezana.semberovic1@gmail.com

Naziv studija: Ekonomija i poslovna ekonomija

Naslov rada: Financiranje ruralnog turizma iz sredstava EU fondova

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Anamarija Delić

U Osijeku, 17. rujna 2024. godine

Potpis Semberović S.

Financiranje ruralnog turizma iz sredstava EU fondova

SAŽETAK

U ovom radu prvenstveno je objašnjeno što je ruralni turizam te kakav utjecaj on ima na državu poput Hrvatske i njenih regija. Također je objašnjeno što su EU fondovi kakvu ulogu oni imaju i kako pridonose državi. EU fondovi financiraju i potiču razvoj ruralnog turizma te samim tim državu čine konkurentnijom. Kroz ovaj rad objašnjeno je kako ruralni turizam i EU fondovi utječu na cjelokupno gospodarstvo te se nakon cjelokupnog gospodarstva države izbor sužava na regiju Slavonije i Baranje. Na početku rada govori se o ruralnom turizmu te se definiraju razlike ruralnog i urbanog. U nastavku se govori o tome kako je Hrvatska pretežno ruralna te zbog toga ima velik potencijal za razvoj ruralnog turizma. U regiji Slavonije i Baranje za koju se misli da nema baš puno za ponuditi navedeno je što se sve može posjetiti i na koji način se ruralni turizam razvija ovdje. U nastavku je objašnjeno što je Europska unija, kako su nastali EU fondovi te koji fondovi potiču ruralni turizam. EU fondovi smanjuju socijalne i ekonomske razlike među regijama i to je najvažniji cilj za cjelokupno gospodarstvo. Na kraju rada je prikazan primjer korištenja EU fondova za razvoj ruralnog turizma u regiji Slavonije i Baranje za projekt pod nazivom Kuća Baranjskog kulena.

Ključne riječi: Europska unija, EU fondovi, turizam, ruralni turizam, projekti

Financing of rural tourism from EU funds

ABSTRACT

This paper primarily explains what rural tourism is and the impact it has on a country like Croatia and its regions. It also elaborates on what EU funds are, their role, and how they contribute to the country. EU funds finance and promote the development of rural tourism, thus making the country more competitive. The paper explains how rural tourism and EU funds affect the overall economy, and after covering the national economy, the focus narrows down to the region of Slavonia and Baranja. At the beginning of the paper, rural tourism is discussed, and the differences between rural and urban tourism are defined. It further explains how Croatia is predominantly rural and, therefore, has significant potential for rural tourism development. In the region of Slavonia and Baranja, which is often perceived as having little to offer, the paper outlines what can be visited and how rural tourism is developing there. Next, it explains what the European Union is, how EU funds were established, and which funds support rural tourism. EU funds aim to reduce social and economic disparities between regions, which is their most important goal for the overall economy. At the end of the paper, an example is provided of using EU funds for rural tourism development in Slavonia and Baranja, focusing on the project called Kuća Baranjskog kulena (House of Baranja Kulen).

Keywords: European Union, EU funds, tourism, rural tourism, projects

SADRŽAJ

Uvod.....	2
Metodologija rada	2
1. Ruralni turizam – osnovni pojmovi i odrednice.....	3
1.1 Značaj razvoja ruralnog turizma za gospodarski razvoj.....	9
2.1. Ruralni turizam u Slavoniji i Baranji.....	11
2. EU fondovi	18
2.1. Uloga EU fondova u gospodarskom razvoju.....	22
2.2. Uloga EU fondova za razvoj ruralnog turizma.....	24
2.3. Iskorištenost EU fondova za ulaganja u ruralni turizam	26
3. Primjer korištenja EU fondova za financiranje ruralnog turizma – Kuća Baranjskog kulena	27
4. Zaključak.....	29
Literatura	30
Popis slika	33
Popis tablica	33

Uvod

Hrvatska, obzirom na svoj geostrateški položaj, ima jako dobre preduvjete za razvijanje različitih oblika turizma. Oko 93% površine Hrvatske su ruralna područja, no Hrvatska se i dalje uglavnom fokusira na „more i sunce“. Ruralni turizam u Hrvatskoj se počeo razvijati devedesetih godina prošlog stoljeća. Premda od tada ide uzlaznom putanjom i dalje se razvija presporo. Pojam ruralnog turizma je teško definirati te stoga i ne čude različiti pristupi i poimanje istoga. Koji su razlozi sporog razvoja ruralnog turizma, kako ih ukloniti/umanjiti, tko sve ima koristi od ruralnog turizma, kako EU fondovi pomažu razvijanju ruralnog turizma, kako ruralni turizma utječe na gospodarski razvoj, kako EU fondovi utječu na gospodarski razvoj, pitanja su na koja će ovaj rad dati odgovore.

Metodologija rada

Cilj ovoga rada je odgovoriti na ključno istraživačko pitanje o oblicima i obujmu financiranja ruralnog turizma kroz fondove Europske unije (EU fondove). U radu će se pokušati dati odgovori na pitanja koliko se ova sredstva koriste za financiranje ruralnog turizma, te koliko je Hrvatska u tome uspješna, odnosno koliko se ovim sredstvima utječe na jačanje ovog oblika turizma i gospodarsku aktivnost Hrvatske.

U radu su korištene metoda analize i sinteze kod pretraživanja knjiga, znanstvenih časopisa, priručnika, znanstvenih radova, službenih internetskih stranica. Metoda klasifikacije je korištena u izradi tablica. Metoda kompilacije je korištena kod preuzimanja podataka od turističkih zajednica. Kod donošenja zaključaka korištene su metoda indukcije i dedukcije te je kroz cijeli rad korištena metoda deskripcije.

Za potrebe ovog rada korišteni su sekundarni podaci i nekoliko metoda znanstvenog istraživanja.

Rad se sastoji od 6 poglavlja. Na samom početku nalazi se uvod koji čitatelje upoznaje sa sadržajem rada i istraživačkim pitanjima. Nakon uvoda slijedi metodologija rada. U sljedećem je poglavlju pojašnjen pojam ruralnog turizma. Nakon toga govori se o EU fondovima i prilikama koje one pružaju. U empirijskom dijelu rada prezentiran je primjer dobre prakse iskorištenosti EU fondova za ruralni turizam te na samom kraju rada zaključak svega navedenog.

1. Ruralni turizam – osnovni pojmovi i odrednice

Pojam ruralnog turizma, njegove prednosti ili nedostaci, najbolje je pojasniti kroz širu definiciju - definiciju turizma općenito. Turizam je složeni sustav koji se sastoji od niza gospodarskih, ali i negospodarskih djelatnosti i aktivnosti. Turizam nije proizvodna djelatnost već sastavnica mnogobrojnih uslužnih djelatnosti. „Turizam skup gospodarskih djelatnosti s obilježjima složenosti strukture, sezonalnosti poslovanja, neproizvodnosti rada te specifičnosti tržišta u težnji ostvarenja (realizacije) turističkog doživljaja stvarajući pritom brojne direktne i indirektne, primarne i sekundarne utjecaje. Turizam kompleksan i složen fenomen stoga što je suvremeni turist željan različitih novih doživljaja te je granice istih tj. očekivanja realizacije teško utvrditi (jaz očekivanog i ostvarenog).“ (Gržinić 2019:19).

Najčešći oblik turizma je masovni turizam koji je polako počeo zasićivati ljude te kao protuteza njemu pojavljuju se alternativni/selektivni/posebni oblici turizma. Kod selektivnih oblika turizma glavni je fokus na aktivnostima i okruženjima koji su privlačni manjem broju turista odnosno posebnim ciljanim skupinama.

Tablica 1. Karakteristike masovnog i alternativnog turizma

PROMATRANI PARAMETRI	MASOVNI TURIZAM	ALTERNATIVNI TURIZAM
Opće značajke	Brzi razvoj	Spori razvoj
	Maksimalizacija	Optimalizacija
	Društveno/ekološki bezobziran	Društveno/ekološki obziran
	Nekontroliran	Kontroliran
	Kratkoročan	Dugoročan
	Sektorski	Holistički
	Centralizacija	Decentralizacija
	Kvantitet	Kvalitet
	Rast	Razvoj
	Uniformnost	Različito
	Usmjerenost na izvanjsko	Usmjerenost na unutrašnje
	Visoka sezonalnost	Niska sezonalnost

Razvojne strategije	Razvoj bez planiranja	Prvo plan, pa razvoj
	Vođene projektom	Vođene konceptom
	Razvoj turizma svugdje	Razvoj turizma u pogodnim područjima
	Nove zgrade	Prenamjena i korištenje postojećih zgrada
	Vanjski investitori	Lokalni investitori
	„vanjsko“ zapošljavanje	Lokalno zapošljavanje
	Urbana arhitektura	Pučka (domaća) arhitektura
Ponašanje turista	Velike grupe	Male grupe, pojedinci, obitelji
	Fiksni programi	Spontane odluke
	Usmjereni turisti	Turisti odlučuju
	Malo slobodnog vremena	Puno slobodnog vremena
	Bučni	Tihi
	Pasivna razonoda	Aktivna razonoda
	„shooping“	Kupovina suvenira (poklona)

Izvor: Tubić, 2019:58

Specifični oblici ruralnog turizma su: sportska rekreacija, sportski turizam, turizam mladih, zdravstveni turizam, lovni turizam, turistički ribolov, nautički turizam, vjerski turizam, naturalizam, izletnički turizam, week-end turizam, ruralni turizam, kulturni turizam, kongresni turizam, hobby programi.

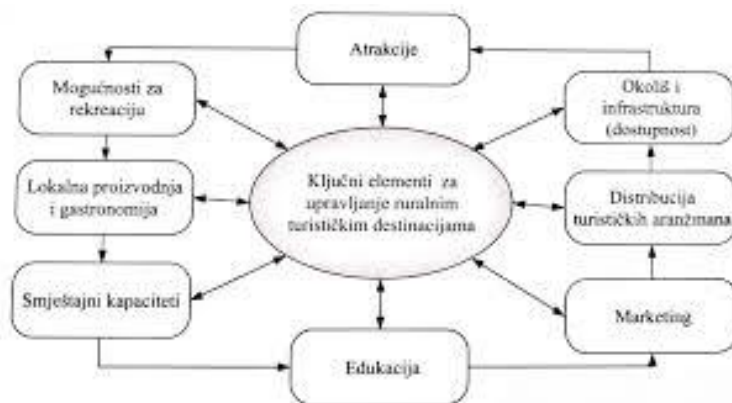
Prema Tubiću (2019.) mogu se identificirati dva ruralna područja, odnosno dvije vrste ruralnog turizma koje je moguće obavljati u tim područjima. Prvo područje je zabačeno ruralno, tipizira ga udaljenost od urbanog područja, karakterizira ga opadajući, statčki ili skromniji porast broja stanovnika, visok udio starijeg stanovništva, opadajuće prilike zapošljavanja i niska stopa aktivnosti žena. Drugo područje je dostupno ruralno određeno relativnom blizinom urbanih područja, karakterizira ga ubrzan rast populacije, visok postotak ljudi koji putuju na posao, mlađa populacijska struktura i visok postotak populacije koji posjeduju vlastiti automobil. Ovisno o vrsti ruralnog područja, razvijaju se i različiti, odnosno selektivni oblici turizma.

Ruralni turizam se definira na različite načine, no istraživači ga i dalje različito promatraju i definiraju. Kada se pokušava definirati ruralni turizam u obzir se mora uzeti složenost sadržaja, različitost aktivnosti i pojava oblika, a to nije isto u visoko razvijenim zemljama i u zemljama koje su u početku gospodarskog rasta. Ruralni turizam ne mora biti samo dopunska djelatnost za ostvarivanje dodatnog prihoda, već može predstavljati i profesionalnu djelatnost na gospodarstvu. Četiri glavne skupine dionika koje bi trebale biti uključene u definiciju ruralnog turizma su: turisti, ruralna zajednica/lokalno stanovništvo, tvrtke/poduzetnici i vlada.

„Turističke destinacije s obzirom na zemljopisna obilježja kategoriziraju se u tri skupine:

1. morske destinacije – uključuju primorska odmarališta prirodne plaže krstarenje uz obalu, šetnje uz obalu i slično,
2. ruralne destinacije – uključuju jezera i planine, posjet i boravak u zabačenim ruralnim/seoskim mjestima, odmor i boravak na agroturističkim gospodarstvima, posjete vinogradima i vrtovima, odmor na rijekama i kanalima, kao i nacionalnim parkovima i slično,
3. urbane destinacije – uključuju posjet manjim i većim gradovima.“ (Tubić, 2019:101)

Slika 1. Ključni elementi za upravljanje ruralnom turističkom destinacijom

Izvor: Tubić, 2019:106

Kako navodi Tubić (2019.) ruralna turistička destinacija treba sadržavati sljedeće elemente:

1. ton komunikacije – pripovjeda vlastitu priču kroz svakodnevni ambijent,

2. tradicija – sve zasićenije i pretrpanije turisutičko tržište dovelo je do toga da tradicija i autentičnost postanu sve značajnije,

3. tolerancija – destinacija je tolerantne naravi kada poštuje i pruža gostoprimstvo posjetiteljima svih rasa, religija, etičkog naslijeđa ili seksualnog opredjeljenja, filozofskih i moralnih uvjerenja,

4. talent – ljudski kapital ključ je izvrsnosti i uspjeha i od glavnog značaja za destinacije koje žele unaprijediti i ojačati ekonomsku ili turističku ponudu,

5. transformabilnost – predstavlja mogućnost da se u teškim vremenima, kada se pojavi tendencija da se odustane od inovacije i vrati na ono provjereno, razmišlja na drugačiji način,

6. svjedočenje – predstavlja usmenu predaju ili predaju od usta do usta.

Prema Tubiću (2019.), profil ruralnog turista obuhvaća sljedeće kategorije posjetitelja: dnevni posjetitelji, posjetitelji na kraćim boravcima, obitelji s malom djecom, starije osobe, osobe s posebnim interesima (poput biciklizma, planinarenja, šetnje, lokalne povijesti, gastronomije, enologije i sl.), obrazovne i druge skupine (škole, vrtići) te osobe s posebnim potrebama.

Tablica 2. Temeljne razlike između urbanog i ruralnog turizma

URBANI TURIZAM	RURALNI TURIZAM
Uži prostor	Širi prostor
Naselja preko 10.000 stanovnika	Naselja ispod 10.000 stanovnika
Gusto naseljena područja	Rijetko naseljena područja
Izgrađeni okoliš	Prirodni okoliš
Mnogo aktivnosti u zatvorenom prostoru	Mnogo aktivnosti u prirodi
Infrastruktura – razvijena	Infrastruktura – slabo razvijena
Fokus na zabavu i prodaju	Fokus na individualne aktivnosti
Veliki kapaciteti	Mali kapaciteti
Nacionalno/međunarodno vlasništvo nad tvrtkom	Lokalno vlasništvo nad tvrtkom
Puna zaposlenost u turizmu	Sezonska zaposlenost u turizmu
Bez uključenost poljoprivrede/šumarstva	Uključenost poljoprivrede/šumarstva

Interes turizma je samoodrživost	Turizam podržava druge interese
Radnici mogu živjeti daleko od radnog mjesta	Radnici često žive u neposrednoj blizini radnog mjesta
Rijetko pod utjecajem sezonskih čimbenika	Često pod utjecajem sezonskih čimbenika
Mnogo gostiju	Malo gostiju
Nema prisnog odnosa s gostima	Osobni kontakt s gostom
Profesionalan menadžment	Amaterski menadžment
Gradska atmosfera	Domaća atmosfera
Puno moderih građevina	Puno starih građevina
Tendencija rasta/razvoja	Ograničeni rast s određenim limitima
Ključni u obraćanju	Poseban u obraćanju
Globalna marketinška akcija	Specifičan ili ništa marketing

Izvor: Tubić, 2019:161

Slijedom svega navedenog može se prihvatiti stajalište kako se „Ruralni turizam u startu nalazi u ruralnim područjima i prvenstveno je u funkciji poljoprivrede. Čvrsto je temeljen na poljoprivrednom svijetu s posebnim obilježjima otvorenog prostora, kontakta s prirodom, ruralnoj baštini i društvu. Ruralni turizam mora biti u dogovoru s okolinom i društvenom zajednicom u kojoj se događa. Zajednica broji manje od 10.000 ljudi i uključuje poljoprivredna gospodarstva unutar tog područja rada. Fokus ruralnog turizma orijentiran je na cijeli niz održivih poslovnih subjekata i zajednicu unutar ruralnog područja. Cilj ruralnog turizma je osiguranje dugoročne vremenske održivosti života u regiji u kojem se razvija; on mora biti snaga za očuvanje ruralnosti, a ne snaga urbanizacije“ (Tubić, 2019:88,89).

„Ruralni turizam oblik turizma koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo one aktivnosti koje bi se mogle odrediti kao farmerski turizam ili agroturizam. Najznačajnije karakteristike ruralnog turizma su: odsutnost buke, očuvani okoliš, mirna sredina, domaća hrana, upoznavanje seljačkih poslova i komunikacija s domaćinima.“ (Naglav i dr. 2019:3) Konačno, najuža definicija ruralnog turizma je da je ruralni turizam oblik turizma koji se odvija u ruralnim područjima i obuhvaća širok spektar aktivnosti, uključujući razne oblike rekreativnih i kulturnih doživljaja. Njegove ključne karakteristike su mirna atmosfera, očuvani okoliš, domaća hrana, te blizak kontakt s lokalnim stanovništvom i njihovim načinom života. Temelji se na poljoprivredi i održivim poslovnim modelima, s ciljem očuvanja ruralne baštine i

dugoročne održivosti zajednica koje obično broje manje od 10.000 stanovnika, bez narušavanja njihove ruralne prirode.

Sve navedene definicije ukazuju na povezanost poljoprivrede i proizvodnje hrane u funkciji razvoja turizma. Istočna Hrvatska posjeduje sva nužna obilježja za uspješan razvoj ruralnog turizma, a u čijem razvoju uvelike mogu pomoći i sredstva koja se u tu svrhu dodjeljuju kroz EU fondove.

1.1 Značaj razvoja ruralnog turizma za gospodarski razvoj

Najveći problem ruralnih područja u Hrvatskoj, ali i u svim ruralnim područjima Europske unije je iseljavanje stanovništva. Ruralnih je područja u Europi više no urbanih (gledajući prostorno). Ruralni turizam ima zadatak pružiti priliku za opstanak stanovnicima na selu i spriječiti iseljavanje mladih s ruralnih prostora. Ruralni turizam potiče gospodarski razvoj i na taj način da smanjuje nezaposlenost i jača turistička atraktivnost Hrvatske tijekom cijele godine.

Hrvatska je zemlja koja većinu prihoda temelji na turizmu. Turizam je jedna od najbrže rastućih gospodarskih grana te Hrvatska ne smije i ne bi trebala propustiti priliku da postane jedna od najvažnijih turističkih destinacija.

Promatrajući Hrvatsku kroz prizmu turizma, moglo bi se reći kako je kao zemlja geografski dobro pozicionirana jer ima i ravnice i planine i more. More Hrvatskoj pruža najveći dio prihoda od turizma, no kako se trendovi s vremenom mijenjaju tako se i potražnja u turizmu mijenja. Potrošače je sve teže zadovoljiti i više nisu zadovoljni samo morem i suncem, nego traže veću ponudu vrijednosti. Ruralni turizam može ponuditi drugačiji doživljaj Hrvatske. „Oko 93% kopnene površine Hrvatske označeno je kao ruralno, a u njemu živi petina ukupnog stanovništva. Postoji veliki potencijal za razvoj ove vrste turizma, koji može biti snažna podrška gospodarskom i socijalnom razvoju ruralnih područja. Kapacitet ruralnog turizma u Hrvatskoj ima kratku povijest jer su prva ruralna turistička obiteljska gospodarstva registrirana 1998. godine – njih 32, a trenutno je na nedovoljno visokom broju – samo 447 registriranih ruralnih domaćinstava koja su vrlo nejednako raspoređena po županijama.“ (Grgić i dr., 2017.).

Najveći nedostatak za ruralni razvoj, a s tim i gospodarski je iseljavanje stanovništva iz ruralnih područja. Razvojem ruralnog turizma više ljudskih potencijala će biti potrebno, više radnih mjesta će biti otvoreno, bit će povećan izbor zanimanja i plaće bi trebale biti malo konkurentnije onima u gradu. U današnje vrijeme kada je najveći naglasak na „zeleno i održivo“ ruralna područja u Hrvatskoj su u velikoj prednosti zato što su se ta područja kroz povijest razvijala jako sporo. Kao što je navedeno ranije turisti traže nešto novo, žele se maknuti iz grada i doći u mir i zelenilo.

Slika 2. Prikaz Kopačkog rita

Izvor: <https://lupilu.hr/obiteljski-zivot/ruralni-turizam/>

Grgić i dr. (2017.) navode kako je vizija razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj do 2020. godine bila sljedeća: ruralni turizam će postati konkurentan, komercijalno stabilan i sve popularniji izvozni proizvod. Oslanjajući se na očuvani okoliš i autentičnu atmosferu, ruralni turizam privlačit će domaće i međunarodne turiste, prvenstveno zbog svoje jedinstvene ponude, topline doma i pogodnosti u različitim segmentima potrošača. Dinamičan razvoj bit će potaknut stimulativnim poslovnim okruženjem, odgovornim upravljanjem destinacijama i visokim angažmanom svih sudionika turističke politike na nacionalnoj i regionalnoj razini. Cilj je povećati međunarodnu konkurentnost, prepoznatljivost i atraktivnost ruralnog turizma.

Premda još nije ponudio sve svoje potencijale, ruralni turizam u Hrvatskoj jača i pretpostavlja se kako će se turisti okrenuti novim sadržajima i ponudi vrijednosti. Ruralni turizam se posebno razvija u regiji Slavonije i Baranje, a o čemu će biti više riječi u narednom poglavlju.

2.1. Ruralni turizam u Slavoniji i Baranji

Ruralni turizam u Slavoniji i Baranji temelji se ne samo na prirodnim ljepotama i gastronomskoj ponudi. Ova regija može ponuditi i bogato kulturno nasljeđe.

Premda regija Slavonije i Baranje napreduje u turističkoj ponudi ruralnog turizma, napredak je vrlo spor. Potrebno je sustavno raditi na razvoju ruralnog turizma i turističkoj ponudi ovog kraja. Slavonija i Baranja bogate su rijekama, vinskim cestama, svetištima, parkovima, kulturnom baštinom, poviješću, hranom, tradicijom i raznim manifestacijama.

U sljedećoj tablici dan je prikaz broja noćenja u Osječko-baranjskoj županiji po godinama 2016. – 2023. te se može primjetiti konstantan rast. Izuzetak je 2020. godina u kojoj su vrijedila stroga pravila protiv širenja virusa COVID-19.

Tablica 3. Noćenja u Osječko-baranjskoj županiji u razdoblju 2016. - 2023.

Godina	Noćenja-ukupno
2016.	178.826
2017.	188.562
2018.	202.287
2019.	234.121
2020.	119.298
2021.	180.734
2022.	240.401
2023.	272.373

Izvor: <https://visitslavoniabaranja.com/wp-content/uploads/2024/04/IZVJESCE-O-RADU-S-FINANCIJSKIM-IZVJESCEM-TZ-OBZ-2023-2.pdf> :2

Tablica 4. prikazuje 10 ruralnih naselja u Slavoniji i Baranji koja su se izdvojila po najvećem broju ostvarenih noćenja.

Tablica 4. TOP 10 ruralnih naselja po broju noćenja u 2023. godini

Objekt lokacija – Naselje	Broj noćenja	Broj dolazaka
Bizovac	9.354	2.130
Kopačevo	7.913	4.904
Karanac	7.699	4.312
Čepin	6.316	3.942
Bilje	4.775	2.058
Tvrđavica	4.502	2.638
Suza	2.409	1.420
Lug	2.040	1.191
Ribnjak	1.704	868
Kneževi Vinogradi	1.613	704

Izvor: <https://visitslavoniabaranja.com/wp-content/uploads/2024/04/IZVJESCE-O-RADU-S-FINANCIJSKIM-IZVJESCEM-TZ-OBZ-2023-2.pdf> :3

Prihodi ostvareni kroz turizam u Osječko-baranjskoj županiji ukazuju na potencijal razvoja naše županije kroz ovu djelatnost.

„Financijskim planom za 2023. g. planirani su prihodi u iznosu od 969.407,39 €, koji su rebalansom povećani na 1.402.319,29 €. Konačno izvršenje prihoda za 2023.g. iznosi 1.429.326,95 €, što znači čak 44,66 % povećanja izvršenja prihoda u odnosu na inicijalni plan.“¹

Ako postoji nešto što Slavonija i Baranja mogu iskoristiti u razvoju ruralnog turizma to su onda svakako vina, vinarije i vinske ceste. Vinske ceste koje se nalaze u ovoj regiji su: Požeško-slavonska vinska cesta, vinska cesta Ilok-Vukovar, vinska cesta Erdut, vinska cesta Baranja. Vinske ceste su organizirane tako da se mogu vidjeti prekrasni vinogradi te kušati vina koja se u njima proizvode.

¹ <https://visitslavoniabaranja.com/wp-content/uploads/2024/04/IZVJESCE-O-RADU-S-FINANCIJSKIM-IZVJESCEM-TZ-OBZ-2023-2.pdf> :18

Slika 3. Događaji vezani uz vina u Slavoniji i Baranji

Izvor: vlastita izrada na temelju podataka sa stranice turističke zajednice Osječko - baranjske županije

U Slavoniji i Baranji postoji vinski mjesec koji traje duže od kalendarskog mjeseca kao što se može vidjeti iz slike iznad. Vinski mjesec 2024. godine započeo je 11. svibnja Festivalom sira i vina u Valpovu, a završio s večeri vina i umjetnosti u Osijeku.

Tablica 5. Prikaz broja posjetitelja na manifestacijama koje uključuju vino

DOGAĐAJ	BROJ POSJETITELJA	POJAŠNENJE
Večer vina i umjetnosti	oko 4 500 po danu/večeri	nema prodaje ulaznica
Wine&Walk	423	dolasci za vrijeme trajanja manifestacije
	866	noćenja za vrijeme trajanja manifestacije

Baranja Wine&Walk	220 (2022.) 334 (2023.) 227 (2024.)	broj sudionika na ovoj manifestaciji je ograničen zbog provedbe iste
Vinatlon	oko 3 000	nema prodaje ulaznica
Fiš&Aljmaš	oko 3 000	nema prodaje ulaznica
Dani otvorenih podruma – Mandićevac	350	
Bonavita i dani otvorenih podruma Trnava	850	
Vino i tambure	između 5 000 i 7 000	nema prodaje ulaznica

Izvor: vlastita izrada prema podacima turističkih zajednica (Osječko-baranjske županije, Osijek, Baranje, Đakova, Draža i Erduta)

Regija Slavonije i Baranje bogata je i zaštićenim parkovima prirode od kojih se izdvajaju dva: Kopački rit i Papuk. Od ostalih „zelenih oaza“ koje se mogu posjetiti tu su: Spačvanski bazen, Banovo brdo ili Baranjska planina, park šuma Jankovac, jezero Borovik i park šuma Adica.

„Kopački rit je nastao djelovanjem rijeka Dunava i Drave. Park obiluje sa: 293 vrste ptica (orao štekavac, bijela čaplja, crna roda, čigra, bijeli labud, divlje patke i guske samo su neke od njih), brojnim vodozemcima, oko 10 vrsta gmazova, 44 vrste slatkvodnih riba, sisavcima (najpoznatiji): divlja svinja, europska vidra i dabar, baranjski jelen, kuna zlatica)“ (Naglav i dr., 2019:7)

Slika 4. Životinje u Kopačkom ritu

Izvor: <https://pp-kopacki-rit.hr/foto-2/>

Park nudi sljedeće: obilazak brodom, izlet malim brodom, tura kanuom, Tikveški dvorci, promatranje ptica/foto-safari, interaktivna izložba, šetnica s bijelim lopočima, obilazak jelenske kolotečine i sportski ribolov. Na turi obilaska s brodom uz samu vožnju brodom kroz Posebni zoološki rezervat možete posjetiti interaktivnu izložbu o flori i fauni Parka, prošetati šetalištem Bijeli lokvanj i to uz pratnju profesionalnog vodiča. Na turi izleta malim brodom posjećuje se sve isto što i na obilasku brodom s tim da tura malim brodom traje duže i brodom upravlja profesionalni vodič. Na turi kanuom posjetitelji samostalno veslaju i ture traju sat do dva sata. Na turi Tikveški dvorci obilazi se kompleks dvoraca Tikveš koji se sastoji od Novog dvorca sa aneksom, Starog dvorca, kapelice i drugih objekata sa restoranom. Na turi promatranja ptica dnevno se može vidjeti između 35 i 63 vrste. Tu se nalazi najveće gnijezdilište orla štekavca u ovom dijelu Europe i najveća kolonija kormorana i sivih čaplji u Hrvatskoj. Na interaktivnoj izložbi suvremenom tehnologijom je predstavljen Kopački rit. Tu se nalaze ekrani osjetljivi na dodir, zvukovi, senzori, modeli pojedinih vrsta, virtualne igre za djecu i slušanje zanimljivih priča. Šetnica s bijelom lopočima dugačka je 2.400 metara, šetnja njome traje 20-30 minuta te je razgledavanje Kopačkog rita najbolje započeti ovom aktivnosti. Obilazak jelenska kolotečine odvija se u rujnu kada su jeleni vrlo aktivni i glasni te neprestalno riču po šumi. Obilazak je poželjan rano ujutro ili iza 19h uz pratnju profesionalnog vodiča koji će vas odvesti na mjesta gdje su jeleni najglasniji i gdje se mogu vidjeti. Sportski ribolov moguć je samo uz kupnju dozvole i to na označenim područjima. Kopački rit svake godine posjeti nekoliko desetaka tisuća posjetitelja.

Regija Slavonije i Baranje predvodi po broju posjetitelja svetištima. Najposjećenija su svetišta Gospe od Utočista i Gospe Voćinske.

Svetište Gospe od Utočišta se nalazi u Aljmašu, na ušću Drave u Dunav i 15. kolovoza brojni hodočasnici posjećuju to mjesto. Drugo je svetište Gospe Voćinske u Voćinu. Svetište datira iz srednjeg vijeka i najposjećenije je 8. rujna. Svetište Gospe od utočišta godišnje posjeti oko 100 000 hodočasnika. Svetište Gospe Voćinske posjeti oko 80 000 hodočasnika godišnje.

Razne manifestacije koje se mogu posjetiti kroz godinu su: HeadOnEast, Đakovački vezovi u Đakovu, Vinkovačke jeseni u Vinkovcima, Proletni i Zimski vašar u Karancu, etno susreti u Bilju, Miholjačko sijelo, ribarski dani u Kopačevu, kulinijada u Jagodnjaku, dani slavonske šume u Našicama, praćkijada u Radikovcima i Baranjski bećarac u Dražu.

Tablica 6. Prikaz broja posjetitelja na manifestacijama

DOGAĐAJ	BROJ POSJETITELJA	POJAŠNENJE
HeadOnEast	oko 10.000 dnevno	trajanje 3 dana
Etno susreti u Bilju	oko 1.000 dnevno	trajanje 3 dana
Ribarski dani u Kopačevu	oko 5.700 dnevno	trajanje 3 dana
Dani slavonske šume u Našicama	oko 2.000	trajanje 1 dan
Proljetni vašar u Karancu	oko 5.000	trajanje 1 dan
Zimski vašar u Karancu	oko 6.000	trajanje 1 dan
Kulinijada u Jagodnjaku	oko 1.000	trajanje 1 dan
Miholjačko sijelo	oko 2.500 dnevno	trajanje 2 dana
Praćkijada u Radikovcima	oko 2.000	trajanje 1 dan
Đakovački vezovi	oko 140.000	u trajanju od 21. 06. do 07. 07. 2024.
Vinkovačke jeseni	1.647	za 2022.
	1.637	za 2023.
Baranjski bećarac u Dražu	između 5.000 i 7.000	

Izvor: vlastita izrada prema podacima turističkih zajednica (Osječko-baranjske županije, Bilja, Našica, Baranje, Donjeg Miholjca, Đakova, Vinkovaca i Draža)

Potencijali ruralnog turizma, kao i rizici koje razvoj ove vrste turizma nosi sa sobom, prezentirani su u tablici 7. Analizi razvoja ruralnog turizma u Osječko-baranjskoj županiji.

Tablica 7. SWOT analiza razvoja ruralnog turizma u Osječko-baranjskoj županiji

SNAGE	SLABOSTI
Bogato povijesno naslijeđe	Nema tradicije u turizmu
Tradicija	Blizina ostalih receptivnih turističkih tržišta
Prirodni resursi	Nedovoljna promocije županija kao odredišta ruralnog turizma
Stari zanati	Nedovoljno razvijena komunalna infrastruktura
Brojni kulturno-povijesni spomenici	
Brojne manifestacije	
Bogatstvo flore i faune	

Park prirode Kopački rit Gastronomija Biciklističke staze Proizvodnja vina Vinske ceste	
PRILIKE Mogućnost povlačenja sredstava za razvoj ruralnog turizma iz fondova EU Razvoj cikloturizma Razvoj lovnog i ribolovnog turizma Edukacija lokalnog stanovništva Ekološka proizvodnja Prekogranična suradnja preko projekata	PRIJETNJE Depopulacija ruralnih područja Izumiranje starih zanata Izumiranje narodnih običaja Nedostatak poduzetničke klime

Izvor: Naglav i dr., 2019.

Prednosti ruranog turizma u Osječko-baranjskoj županiji ima dosta, a neke od njih su: tradicija i bogato povijesno naslijeđe, brojne manifestacije, kulturno-povijesni spomenici i prirodni resursi, stari zanati koji još samo u ovom dijelu države nisu izumrli, biciklističke staze koje prolaze ovim dijelom države i razvoj cikloturizma, proizvodnja vina, razne vinarije i vinske ceste, bogatstvo flore i faune i park prirode Kopački rit, gastronomija, velika mogućnost povlačenja sredstava za razvoj ruralnog turizma iz fondova EU, ekološka proizvodnja itd.

Nedostaci ruralnog turizma u Osječko-baranjskoj županiji su: nedostatak poduzetničke klime, depopulacija ruralnih područja, u turizmu nema tradicije, nedovoljna promocija županije kao odredišta ruralnog turizma i izumiranje starih zanata.

U razvoju ruralnog turizma i ruralnih turističkih regija svakako mogu pomoći i brojni fondovi Europske unije iz kojih je moguće financirati dobre i strateški važne projekte ruralnog turizma.

2. EU fondovi

„Europska unija (engleski European Union, akronim EU), međuvladina i nadsudnacionalna organizacija 27 europskih država kojoj su ciljevi gospodarska i politička integracija europskog kontinenta.“² Proces integracije je započeo 1951. godine između 6 država. Države osnivačice su: Njemačka, Belgija, Luksemburg, Francuska, Italija i Nizozemska. Ključne institucije Europske unije su: Europski parlament, Europska komisija i Vijeće Europske unije. Europska komisija je vlada Europske unije, političko i izvršno tijelo. Europski parlament najveće je transnacionalno demokratsko biračko tijelo na svijetu, broji 705 zastupnika. Vijeće Europske unije usklađuje politike država članica, sklapa međunarodne sporazume u ime EU-a, donosi proračun s Europskim parlamentom.

Kako je navedeno na stranicama Europskih i strukturnih i investicijskih fondova,³ „Europski fondovi su financijski instrumenti za provedbu pojedine javne politike Europske unije u zemljama članicama. Navedene javne politike Europske unije, država članica i država kandidatkinja temelj su za određivanje ciljeva čije ostvarenje će se poticati financiranjem kroz EU fondove. EU fondovi predstavljaju novac europskih građana koji se, sukladno određenim pravilima i procedurama, dodjeljuju raznim korisnicima za provedbu projekata koji trebaju pridonijeti postizanju spomenutih ključnih javnih politika EU.“ Europske javne politike donose se na razdoblje od sedam godina te se nazivaju financijskom perspektivom. Trenutno se nalazimo u financijskoj perspektivi/razdoblju 2021. – 2027. kojoj je prethodila 2014. – 2020. Za trenutno razdoblje postignut je dogovor za iznos 373 milijarde eura⁴.

„Jedna od najznačajnijih javnih politika Europske unije je Kohezijska politika. Osnovna svrha kohezijske politike je smanjiti značajne gospodarske, socijalne i teritorijalne razlike koje postoje između regija Europske unije, ali i jačati globalnu konkurentnost europskog gospodarstva.“⁵ Na stranicama Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske⁶ unije navodi se da je RH kako bi mogla koristiti sredstva u financijskom razdoblju 2021. – 2027. donijela je Zakon o institucionalnom okviru za korištenje fondova Europske unije.

² <https://www.enciklopedija.hr/clanak/europska-unija>

³ <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>

⁴ <https://razvoj.gov.hr/vijesti/objavljen-kohezijski-paket-za-financijsko-razdoblje-2021-2027/4626>

⁵ <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>

⁶ <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027-4853/4853>

Za ispunjavanje ciljeva Kohezijske politike u razdoblju 2021.- 2027. Europski parlament i Vijeće donjeli su više uredbi:

„Euopski fond za regionalni razvoj reguliran je sektorskom Uredbom (EU) 2021/1058 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu.

Kohezijski fond reguliran je sektorskom Uredbom (EU) 2021/1058 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu

Europski socijalni fond plus reguliran je sektorskom Uredbom (EU) 2021/1057 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 1296/2013.

Fond za pravednu tranziciju reguliran je sektorskom Uredbom (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju.“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije)

Sustav upravljanja EU fondovima sastoji se od nekoliko ključnih elemenata: koordinacijskog tijela, tijela za ovjeravanje, tijela za reviziju, upravljačkog tijela te posredničkih tijela razine 1 i razine 2.

Koordinacijsko tijelo, u Republici Hrvatskoj to je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, odgovorno je za programiranje, uspostavu sustava, donošenje pravila, razvoj integriranog informacijskog sustava, praćenje provedbe na nacionalnoj razini i koordinaciju s Europom.

Tijelo za ovjeravanje, u Hrvatskoj Ministarstvo financija, provjerava izjave o izdacima i zahtjeve za plaćanje prije slanja Komisiji. Također može biti odgovorno za plaćanje, ovjeru dodatnosti sredstava, nadzor nad nepravilnostima i izradu dijela pravilnika o radu tijela u sustavu.

Tijelo za reviziju, koje je funkcionalno neovisno od upravljačkog tijela i tijela za ovjeravanje, zaduženo je za vanjsku reviziju ispravnosti i učinkovitosti sustava.

Upravljačko tijelo upravlja specifičnim operativnim programom na nacionalnoj razini.

Posredničko tijelo razine 1 planira sredstva, provodi informativne aktivnosti, priprema natječajnu dokumentaciju, inicira strateške projekte, sudjeluje u odabiru projekata i kontrolira sredstva. Posredničko tijelo razine 2, s druge strane, pomaže u pripremi natječaja, odabiru projekata, zaključuje ugovore o dodjeli bespovratnih sredstava te pruža podršku korisnicima.

Kao što je navedeno ranije kohezijsku politiku za razdoblje 2021. – 2027. godine čine sredstva 1. kohezijskog fonda, 2. europskog fonda za regionalni razvoj, 3. europskog socijalnog fonda plus i 4. fonda za pravednu tranziciju.

Šobić (2019.) navodi kako je kohezijski fond definiran kao fond koji financira projekte kojima se unapređuje okoliš i razvija prometna infrastruktura, a mogu ga koristiti siromašnije zemlje članice čiji je bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku ispod 90% prosjeka EU. Iz kohezijskog fonda pruža se mogućnost financiranja do 85% troškova projekta. Iz kohezijskog fonda podupire se: ulaganje na području okoliša, ulaganja povezana s održivim razvojem sa posebnim naglaskom na obnovljivoj energiji, ulaganje u TEN-T, tehnička pomoć, informacije, komunikacije i studije.

Šobić (2019.) navodi da Europski fond za regionalni razvoj dovodi do sve jače kohezije, kako gospodarske, tako i socijalne te dovodi do smanjivanja razlika koje su prisutne između EU regija. To su regije koje su izložene ozbiljnim i trajnim demografskim ili prirodnim poteškoćama. Fond financira javna i privatna tijela u svim regijama. Iz fonda se financira od 50% do 75% projekta. Za Europski socijalni fond navedeno je sljedeće “Kao glavni instrument EU za ostvarivanje politike ljudskih potencijala djeluje Europski socijalni fond (ESF) koji svoje djelovanje usmjerava na poticanje poduzetničkih inicijativa, profesionalnom smanjenju nezaposlenosti te osiguranju jednakih i pravednijih mogućnosti svim građanima pri njihovom zapošljavanju. Fondom se promiče kvalitetnije obrazovanje i socijalna uključenost najranjivijih društvenih skupina. Sredstva ovog fonda posebno su usmjerena subvencioniranju projekata onih regija koje su već duže vrijeme pogođene visokim stopama nezaposlenosti i regija koje imaju poteškoća u uključivanju mladih osoba na tržište rada. ESF pretendira postizanje visoke razine zaposlenosti i obrazovanja, pomaže mobilnost radnika u okviru Europske unije, olakšava pristup tržištu rada, zagovara jednakost spolova i jednake mogućnosti te pomaže u borbi protiv siromaštva čime doprinosi ostvarenju prioriteta Europske unije” (Šobić, 2019:23) „Fond za pravednu tranziciju osigurava namjensko financiranje u okviru mehanizma za pravednu tranziciju u kontekstu Kohezijske politike za rješavanje gospodarskih i socijalnih troškova tranzicije prema klimatski neutralnom i kružnom gospodarstvu.“⁷ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije).

⁷ <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027-4853/4853>

Fondovi Europske unije pružaju mogućnost razvoja ruralnog turizma u svim ruralnim regijama EU, pa tako i Slavonije i Baranje. Strateškim odlučivanjem nužno je donijeti odluke i osmisliti projekte na ravnomjeren razvoj ruralnog turizma i zadržavanje stanovništva, ponajprije mlađe životne dobi, u ovim područjima.

2.1. Uloga EU fondova u gospodarskom razvoju

EU fondovi imaju značajan i velik utjecaj na gospodarski razvoj država članica Europske unije (EU). Cilj EU fondova je kao što je gore u tekstu već navedeno smanjiti ekonomske i socijalne razlike među regijama Europske unije i poticati održivi razvoj. Neki od načina na koje EU fondovi utječu na gospodarski razvoj su:

- povećanje BDP-a i stvaranje novih radnih mjesta,
- poboljšanje infrastrukture i uvjeta za poslovanje,
- jačanje konkurentnosti gospodarstva na globalnom tržištu,
- smanjenje regionalnih socijalnih nejednakosti,
- održivi razvoj itd.

Kroz povećanje BDP-a i otvaranje novih radnih mjesta, EU fondovi pružaju ključnu podršku poduzećima i infrastrukturnim projektima. Ovi projekti uključuju izgradnju i modernizaciju cesta, željeznica i luka, što unapređuje logistiku, olakšava trgovinu i povećava gospodarski output. Također, kroz financiranje *start-up*(ova), fondovi potiču poduzetništvo i inovacije, što direktno doprinosi otvaranju novih radnih mjesta. Poboljšanje infrastrukture i poslovnih uvjeta snižava troškove poslovanja te povećava produktivnost. To pozitivno utječe na transport, budući da unaprijeđene ceste i željeznice skraćuju vrijeme isporuke i smanjuju troškove, što povećava konkurentnost poduzeća. Dodatno, ulaganja u digitalnu infrastrukturu, poput brzog interneta i novih tehnologija, omogućuju poduzećima brži pristup informacijama i globalnim tržištima, čime se dodatno potiče rast i inovacije.

Sljedeća prednost je jačanje konkurentnosti na globalnom tržištu koje kroz EU fondove pruža podršku inovacijama, istraživanju i razvoju. Što se tiče inovacija financiranje istraživačkih projekata potiče razvoj novih proizvoda i usluga koje mogu konkurirati na globalnom tržištu. Edukacijama programima obuka i prekvalifikacijama se povećavaju vještine radne snage čineći ju prilagodljivijom i produktivnijom.

Smanjenje regionalnih i socijalnih nejednakosti provodi se kroz razvoj manje razvijenih regija i socijalnu uključenost. Ulaganjem u manje razvijene regije potiče se njihov gospodarski rast i razvoj te se smanjuju razlike. Kako bi pomogli socijalnu uključenost razvijeni su razni programi usmjereni na obrazovanje i zapošljavanje.

Kod održivog razvoja najveći je naglasak na financiranju projekata koji su vezani uz obnovljive izvore energije, energetske učinkovitosti i zaštitu okoliša.

Kao što se može zaključiti EU fondovi manjoj državi kao što je Hrvatska, ako se koriste na pravilan način, mogu poslužiti samo kao poticaj i podrška u razvoju i konkurentnosti. U nastavku će se prikazati kako EU fondovi Hrvatskoj mogu pomoći u razvoju ruralnog turizma za koji ona ima velik potencijal.

2.2. Uloga EU fondova za razvoj ruralnog turizma

Kao što je već ranije navedeno Hrvatska raspolaže s oko 93% ruralnog prostora na kojima se nalaze brojne atrakcije i bogatstva prirodnih i kulturno-povijesnih resursa, ali ruralni turizam i dalje nije ni blizu razvijen kako bi trebao biti. „U prethodnom financijskom razdoblju 2014.-2020. Republika Hrvatska je iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova imala na raspolaganju ukupno 10,731 milijardi eura.“⁸ U tom je razdoblju, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) s Europskim socijalnim fondom (ESF), prema potrebi, pružao je podršku za male javne infrastrukture u ruralnim područjima, uključujući obnovu i očuvanje kulturne baštine te prilagodbu objekata za potrebe zajednice. Jedan od glavnih ciljeva potpore iz EPFRR bio je povećanje mogućnosti zapošljavanja u ruralnim područjima putem diverzifikacije gospodarskih aktivnosti i osnivanja novih poduzeća, kroz ulaganja u pokretanje i razvoj održivih nepoljoprivrednih djelatnosti.

„Agencija za plaćanja obavlja sljedeće funkcije povezane s Programom ruralnog razvoja:

- odobrava plaćanja, uključujući provjere da podnositelji (kandidati) ispunjavaju potrebne uvjete, te utvrđuje iznose koji će biti isplaćeni
- izvršenje plaćanja, uključujući pripreme naloga za plaćanje i prosljeđivanje sredstava na račune podnositelja zahtjeva u skladu s odobrenim iznosima
- vođenje računa preuzetih obveza i izvršenih plaćanja s posebnom pažnjom na točnost i prvobitnost preuzetih obveza evidentiranja i plaćanja iz poljoprivrednih EU fondova u posebnim računovodstvenim zapisima, te izrada izvješća o troškovima, uključujući kvartalna i godišnja izvješća koja se podnose Europskoj komisiji
- odgovorna je za upravljanje i kontrolu troškova.“ (Galjer Derežić, 2017:12)

„IPARD (engl. *Instrument for preaccession assistance for rural development*) je program Europske unije koji je namijenjen ruralnom razvoju. On daje mogućnost učenja za sve sudionike u sektoru ministarstva, zadruge, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrte, tvrtke i lokalnu upravu i samoupravu. Raznolikost i specifičnost pojedinih poljoprivrednih proizvodnji uvjetovala je da svaka mjera obuhvaća nekoliko sektora koji sukladno svojim specifičnostima imaju posebna pravila na koja treba obratiti pozornost.“ (Galjer Derežić, 2017:12)

⁸ <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/>

„Ruralni turizam se smatra mogućim generatorom razvoja ruralnih područja. Osim što je vjerojatno ekonomski isplativ, pridonosi razvoju socijalnog i kulturnog života ruralnog područja, dovodeći nove ljude u zajednicu. U okviru ulaganja u ruralni turizam može se ulagati u cijeli niz različitih projekata: izgradnju i/ili rekonstrukciju, opremanje objekata za pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga, objekte za uzgoj životinja u turističke svrhe, objekte za rekreaciju, turističke kampove, poboljšanje objekata na otvorenom (za jahanje, sportski ribolov na kopnenim vodama, vožnju biciklom, tematske staze, jahačke staze), obnovu starih zgrada (stare tradicijske kuće i gospodarske zgrade).“ (Galjer Derežić, 2017:13)

IPRAD se sastoji od nekoliko prioriteta i mjera, a one koje su vezane za ovaj rad je 3. prioritet: Razvoj ruralne ekonomije. Europska unija želi zadržati ruralno stanovništvo tamo gdje se ono trenutno nalazi te potaknuti doseljavanje u ruralna područja. Da bi to provela i ostvarila mora omogućiti sljedeće:

- mora podići kvalitetu života u ruralnim područjima na razinu urbanih područja i
- mora osigurati da stanovništvo na selu može preživjeti što je u posljednje vrijeme s poljoprivredom sve teže zahvaljujući notornoj nestabilnosti poljoprivrednog tržišta i porastu troškova proizvodnje

Europska unija (EU) jako potiče razvoj ruralnog turizma te svakoj državi stavlja na raspolaganje dovoljno sredstava kako bi ona napravila značajne promjene po tom pitanju. Hrvatska kao država koristi te prilike, ali naravno tu ima još mjesta za poboljšanje. O tome kakva je iskorištenost EU fondova za ruralni turizam može se više pročitati u nastavku.

2.3. Iskorištenost EU fondova za ulaganja u ruralni turizam

EU fondovi ključni su za razvoj ruralnog turizma jer oni omogućuju financiranje infrastrukture, razvoj turističkog proizvoda i povećanje konkurentnosti. Iskorištenost EU fondova u Hrvatskoj se u zadnjih nekoliko godina povećava, a povećanje je osobito primjećeno kroz Program ruralnog razvoja 2014.-2020. Za regiju Slavonije i Baranje EU fondovi su od ključne važnosti za razvoj. Uz spomenuti Program ruralnog razvoja 2014.-2020. ovoj regiji značajna sredstva su dodijeljena kroz Mjere 6 (razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava) i Mjere 7 (ulaganja u osnovnu infrastrukturu i razvoj ruralnih područja).

U Hrvatskoj je Program ruralnog razvoja najuspješniji u odnosu na ostale EU fondove po stopi iskorištenosti. U sljedećoj tablici će biti prikaz 5 slavonskih županija, koliko su ugovora potpisale u programu i koliki je iznos ugovora.

Tablica 8. Prikaz broja potpisanih ugovora po županijama

ŽUPANIJA	BROJ UGOVORA	IZNOS UGOVORA
Brodsko-posavska	22	2.446.125,00kn/324.85060€
Osječko-baranjska	43	4.781.062,50/634.935,26€
Požeško-slavonska	28	3.113.250,00/413.446,22€
Virovitočko-podravska	36	4.002.750,00/531.573,71€
Vukovarsko-srijemska	28	3.113.250,00/413.446,22€

Izvor: vlastita izrada na temelju podataka sa stranice Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

Iz tablice možemo vidjeti kako je od slavonskih županija Osječko-baranjska županija najbolje iskoristila sredstva EU fondova.

U nastavku rada je prikazan primjer dobre prakse, podizanja kvalitete ruralnog turizma kroz projekt izgradnje Kuće Baranjskog kulena, koja predstavlja i očuvanje kulturnog nasljeđa ovog kraja. Projekt je osmislio i proveo LAG Baranja.

3. Primjer korištenja EU fondova za financiranje ruralnog turizma – Kuća Baranjskog kulena

Dobar primjer korištenja sredstava iz EU fondova za razvoj ruralnog turizma je projekt Kuće Baranjskog kulena. Baranja je nadaleko poznata po svom vrhunskom kulenu pa je tako sam projekt Kuća Baranjskog kulena usmjeren na izgradnju centra za proizvodnju kulena. Baranjski kulen od 2015. godine nosi plavu EU-markicu zaštićenog geografskog podrijetla kojom je označeno samo 12 autohtonih hrvatskih proizvoda. Projekt je proveden u Baranji u jednom manjem mjestu naziva Branjin Vrh. Branjin Vrh je prigradsko naselje Belog Manastira smješteno 1,5 km sjeverno od grada. Branjin Vrh broji oko 1.200 stanovnika.

Slika 5. Prikaz Kuće Baranjskog kulena

Izvor: <https://kucabaranjskogkulena.hr/galerija/>

Vrijednost projekta je 1.660.044,76€, a od toga 1.411.553,78€ sufinancirano je iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Projekt je trajao od 13. 04. 2017. do 05. 05. 2021. godine⁹. Projektom su izgrađene dvije građevine. Prva je pogon za peradu mesa, a druga zgrada za prezentaciju proizvoda. Pogon za preradu mesa ima 5 odvojenih pogona za proizvodnju površine 364,98m². Zgrada za prezentaciju proizvoda ima površinu 187.56m² i služi za promociju i prodaju istih. Na stranicama Kuće Baranjskog kulena¹⁰ navedeno je kako je „Opći cilj cjelokupnog projekta „Kuća Baranjskog kulena“ gospodarski: stvaranje uvjeta za razvoj industrije, poduzetništva i poljoprivrede kako bi se novim i postojećim poduzetnicima omogućio održiv rast i razvoj. Specifični cilj projekta odnosi se na osiguranje mjesta na kojem će mali proizvođači baranjskog kulena i OPG-ovi koji se bave proizvodnjom i preradom paprike

⁹ <https://lag-baranja.hr/lag/item/1070-otvorena-kuca-baranjskog-kulena> i <https://kucabaranjskogkulena.hr/o-nama/>

¹⁰ <https://kucabaranjskogkulena.hr/o-nama/>

dobiti potrebne informacije o proizvodnji, na kojem će se moći grupirati, ali i izgradnja samog proizvodnog pogona na kojem će se moći izrađivati autohtone mesne prerađevine, doprinos stvaranju tržišno uspješnih poljoprivrednih gospodarstava na području Baranje, edukacija nositelja i članova OPG-ova o mogućnostima unaprjeđenja proizvodnje i prodaje kulena i baranjske začinske paprike te također i edukacija o procesu certificiranja i zaštite njihovih proizvoda. Projekt se provodio u partnerstvu s Udrugom proizvođača kulena – Baranjski kulen. Najvažnija uloga partnera na projektu bila je osiguranje logistike te transfera stručnih znanja i vještina na ostale korisnike. Također, prostor je nakon provedbe projekta ustupljen na upravljanje partnerima.“ U sklopu Kuće Baranjskog kulena djeluje 5 proizvođača, a to su: Matijević delikatese d.o.o., OPG Stojković Milorad, OPG Zuber Jovica, OPG Stanković Slobodan i Šarošković poljoprivredni obrt.

Projekt „Kuća Baranjskog kulena“ sufinancirala je Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj u sklopu Intervencijskog plana Grada Belog Manastira i Općine Darda.

Slika 6. Prikaz gotovih kulena koji se nalaze u Kući Baranjskog kulena

Izvor: <https://kucabaranjskogkulena.hr/galerija/>

Projekt „Kuća Baranjskog kulena“ predstavlja uspješan primjer korištenja sredstava iz EU fondova za razvoj ruralnog turizma i promociju autohtonih proizvoda. Izgradnjom proizvodnog pogona i zgrade za promociju, projekt je doprinio razvoju industrije, poljoprivrede i poduzetništva u Baranji, pružajući podršku malim proizvođačima i OPG-ovima. Partnerstvo s Udrugom proizvođača kulena omogućilo je transfer stručnih znanja i vještina, čime je dodatno osnažen lokalni sektor. Tako, „Kuća Baranjskog kulena“ ne samo da je unaprijedila proizvodne kapacitete, već i educirala proizvođače, potičući održivi rast i tržišni uspjeh u regiji.

4. Zaključak

Premda je, kada govorimo o turizmu, Hrvatska najčešće vezuje i prepoznaje po morskom i masovnom turizmu, cilj ovoga rada je bio naglasiti sve mogućnosti koje ima i pruža ruralni turizam. Regija Slavonije i Baranje se unazad nekoliko godina snažno trudi pozicionirati na karti ruralnog turizma, a o čemu svjedoči i sve veći broj noćenja. Ova regija nudi očuvanu prirodu, kvalitetne prehrambene i poljoprivredne proizvode i prirodne znamenitosti.

Slavonija i Baranja se u razvoju ruralnog turizma koriste i sredstvima koje nude EU fondovi, a u čemu prednjače u odnosu na druge regije.

S ciljem ravnomjernijeg razvoja ruralnih područja, zadržavanja stanovništva i stvaranja novih radnih mjesta, nužno je strateški definirati ciljeve i izazove u razvoju ruralnih regija i ruralnog turizma. Ruralni turizam nikada nije bio masovni, no ipak sa sobom nosi izazove koje je nužno unaprijed prepoznati.

U radu je prezentiran samo jedan primjer uspješnog povezivanja tradicije, strateške opredijeljenosti i prilika koje pruža financiranje kroz EU fondove. Kuća Baranjskog kulena uspješno povezuje tradiciju proizvodnje ovog zaštićenog i prepoznatog proizvoda Slavonije i Baranje, s mogućnostima učenja i brendiranja samog proizvoda i ovog područja.

EU fondovi pružaju brojne mogućnosti razvoja ruralnog turizma, no nužno uskladiti zahtjeve i mogućnosti financiranja s potrebama lokalnog stanovništva i razvoja ruralnih područja kroz ruralni turizam.

Literatura

1. Banko, T. (2015.). *Iskoristivost EU fondova u razvijanju turizma*. Dostupno na: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:368> [pristupljeno 20. kolovoza 2024.]
2. Bartoluci, M., Starešinić, Z., Franić, D. M., I Bartoluci, F. (2018.). *Sredstva EU fondova u funkciji razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/296320> [pristupljeno 17. lipnja 2024.]
3. Bilmajer, S. (2021.). *Ruralni turizam*. Dostupno na: <https://repozitorij.efos.hr/islandora/object/efos%3A4814> [pristupljeno 18. lipnja 2024.]
4. Europski strukturni i investicijski fondovi. *ESI fondovi 2014.-2020*. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> [pristupljeno 21. lipnja 2024.]
5. Europski strukturni i investicijski fondovi. *EU fondovi*. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> [pristupljeno 21. lipnja 2024.]
6. Europski strukturni i investicijski fondovi. *Institucionalni okvir za korištenje fondova Europske unije u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/institucionalni-okvir-za-koristenje-fondova-europske-unije-u-republici-hrvatskoj/> [pristupljeno 21. lipnja 2024.]
7. Galjer Derežić, Ž. (2017.). *Financiranje ruralnog turizma u kontekstu fondova EU*. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/vup%3A718> [pristupljeno 27. lipnja 2024.]
8. Grgić, I., Hadelan, L. i Krznar, S. (2017.). *Može li ruralni turizam revitalizirati ruralna područja u Hrvatskoj?*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/280898> [pristupljeno 25. lipnja 2024.]
9. Gržinić, J. (2019.). *Uvod u turizam – povijest, razvoj, perspective*. Dostupno na: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3111/datastream/FILE0/view> [pristupljeno 23. kolovoza 2024.]
10. Hajdinjak, K. (2017.). *Ruralni turizam u funkciji ruralnog razvoja*. Dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A1417/datastream/PDF/view> [pristupljeno 24. lipnja 2024.]

11. Hrvatska enciklopedija mrežno izdanje (2021.). *Definicija Europske unije*. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/europska-unija> [pristupljeno 14. rujna 2024.]
12. Izvješće o izvršenju programa rada turističke zajednice Osječko-baranjske županije za 2023. godinu. Dostupno na: <https://visitslavoniabaranja.com/wp-content/uploads/2024/04/IZVJESCE-O-RADU-S-FINANCIJSKIM-IZVJESCEM-TZ-OBZ-2023-2.pdf> [pristupljeno 10. rujna 2024.]
13. Kuća Baranjskog kulena. Dostupno na: <https://kucabaranjskogkulena.hr/> [pristupljeno 03. rujna 2024.]
14. LAG Baranja (2020.). *Gradi se Kuća Baranjskog kulena*. Dostupno na: <https://lag-baranja.hr/lag/item/905-grad-se-kuca-baranjskog-kulena> [pristupljeno 03. rujna 2024.]
15. LAG Baranja (2021.). *Otvorena Kuća Baranjskog kulena*. Dostupno na: <https://lag-baranja.hr/lag/item/1070-otvorena-kuca-baranjskog-kulena> [pristupljeno 03. rujna 2024.]
16. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. *Iskorištenost Programa ruralnog razvoja najbolja od svih EU fondova u RH – potpisano novih 400 ugovora malim poljoprivrednicima*. Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/iskoristenost-programa-ruralnog-razvoja-najbolja-od-svih-eu-fondova-u-rh-potpisano-novih-400-ugovora-malim-poljoprivrednicima/> [pristupljeno 22. kolovoza 2024.]
17. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. *RAZOTKRIVAMO: Iskorištenost Programa ruralnog razvoja najbolja od svih EU fondova u RH – korisnicima isplaćeno 5,7 milijardi kuna (32% raspoloživih sredstava)* Dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/razotkrivamo-iskoristenost-programa-ruralnog-razvoja-najbolja-od-svih-eu-fondova-u-rh-korisnicima-isplaceno-5-7-milijardi-kuna-32-raspolozivih-sredstava/1291> [pristupljeno 21. kolovoza 2024.]
18. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. *Objavljen Kohezijski paket za financijsko razdoblje 2021.-2027*. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/vijesti/objavljen-kohezijski-paket-za-financijsko-razdoblje-2021-2027/4626> [pristupljeno 17. lipnja 2024.]
19. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. *Zakonodavni paket za Kohezijsku politiku za razdoblje 2021.-2027*. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027-4853/4853> [pristupljeno: 17. lipnja 2024.]

20. Naglav, K., Martinović, N. I Mrvica Mađarac, S. (2019.). *Ruralni turizam u Osječko-baranjskoj županiji – stanje i perspektive*. Dostupno na:
<https://hrcak.srce.hr/file/342743> [pristupljeno 27. lipnja 2024]
21. Osječko-baranjska županija. *Festivalom sira i vina u Valpovu 11. svibnja počinje Vinski mjesec Osječko-baranjske županije*. Dostupno na:
<https://www.obz.hr/index.php/component/k2/item/4506-festivalom-sira-i-vina-u-valpovu-11-svibnja-pocinje-vinski-mjesec-osjecko-baranjske-zupanije> [pristupljeno 18. kolovoza 2024.]
22. Park prirode Kopački rit; Dostupno na: <https://pp-kopacki-rit.hr/> [pristupljeno 29. lipnja 2024.]
23. Šobić, G. (2019.). *Fondovi Europske unije i lokalni projekti*. Dostupno na:
<https://repositorij.efos.hr/islandora/object/efos:3167> [pristupljeno 01. srpnja 2024.]
24. Šundalić, A. (2010.). *Selo – iz autentičnosti u neprepoznatljivost*. Osijek: Grafika d.o.o.
25. Tubić, D. (2019.). *Ruralni turizam: od teorije do empirije*. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici
26. Zvonar, I. (2018.). *Razvoj ruralnog turizma u RH*. Dostupno na:
<https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3244/datastream/PDF/view>
[pristupljeno 26. lipnja 2024.]

Popis slika

Slika 1. Ključni elementi za upravljanje ruralnom turističkom destinacijom	5
Slika 2. Prikaz Kopačkog rita.....	10
Slika 3. Događaji vezani uz vina u Slavoniji i Baranji.....	13
Slika 4. Životinje u Kopačkom ritu	14
Slika 5. Prikaz Kuće Baranjskog kulena	27
Slika 6. Prikaz gotovih kulena koji se nalaze u Kući Baranjskog kulena	28

Popis tablica

Tablica 1. Karakteristike masovnog i alternativnog turizma	3
Tablica 2. Temeljne razlike između urbanog i ruralnog turizma	6
Tablica 3. Noćenja u Osječko-baranjskoj županiji u razdoblju 2016. - 2023.	11
Tablica 4. TOP 10 ruralnih naselja po broju noćenja u 2023. godini	12
Tablica 5. Prikaz broja posjetitelja na manifestacijama koje uključuju vino	13
Tablica 6. Prikaz broja posjetitelja na manifestacijama	16
Tablica 7. SWOT analiza razvoja ruralnog turizma u Osječko-baranjskoj županiji.....	16
Tablica 8. Prikaz broja potpisanih ugovora po županijama	26